Islam and Health Journal
Babol University of Medical Sciences

دانشگاه علوم پزشکی بابل، نشریه اسلام و سلامت
دوره دوم، شماره اول، بهار ۹۴، صفحه: ۵۷-۵۱

ابعاد معنوی ایمنی غذا مبتنی بر متون اسلامی

دریافت مقاله: ۹۵/۳/۲۱ پذیرش مقاله: ۹۵/۶/۲۴

رحمت اله مرزبند (PhD)[1*]
مصطفی معلمی (PhD)[1]
مرتضی دارابی نیا (PhD)[1]

۱. گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

*نویسنده مسئول: رحمت‌اله مرزبند، گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

تلفن: ۳۳۵۴۳۶۱۵ ۱۱ ۹۸+
فاکس: ۳۳۵۴۳۶۱۵ ۱۱ ۹۸+
Email:
Marzband.rahmatollah@Gmail.com

چکیده

سابقه و هدف: ایمنی غذایی اصطلاحی است که انسان‌ها دریافت واحدی از آن ندارند. یکی از عوامل برجسته و اثر گذار در مفهوم ایمنی غذایی، آموزه های دینی است. هدف از این مطالعه، شناسایی مفهوم ایمنی غذا در متون اسلامی می‌باشد.

مواد و روش ها: پژوهش حاضر مبتنی بر روش تحلیلی اسنادی و مفهومی است. در این راستا، با مراجعه به بانک‌های اطلاعاتی ملی و بین المللی جستجوهای لازم جهت گردآوری اطلاعات صورت گرفت. در نهایت مطالب گردآوری شده با توجه به اهداف و سوالات پژوهش، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که تفکر آیه‌ای به غذا، باورمندی به رازقیت الهی، برخورداری از نیت الهی در مصرف، ادای حقوق نیازمندان به هنگام مصرف، تمیز نگداشتن غذا، استفاده از غذاهای متنوع، التزام به غذای حلال و پرهیز از غذای حرام از مهم‌ترین راهبردهای نگرشی و رفتاری ایمنی بخش غذایی با نگاه اسلامی می‌باشد. دستیابی به ایمنی غذا در آموزه اسلامی مبتنی بر پیشایندهایی از قبیل پذیرش آموزه‌های دینی به عنوان منبع الهام ایمنی تغذیه و نیز اصالت دادن به سلامت روح در ایمنی تغذیه می‌باشد. علاوه بر این از مهم‌ترین نتایج التزام به راهبردهای نگرشی و رفتاری ایمنی غذایی، کرامت جسمی و روحی شمرده می‌شود.

نتیجه گیری: با توجه به یافته‌ها، شایسته است سیاستگذاران سلامت در تامین بعد معنوی سلامت، به آموزه‌های معنوی اسلام در خصوص ایمنی غذا توجه کنند تا سلامت همه جانبه حاصل گردد.

واژگان کلیدی: غذا، متون اسلامی، ایمنی غذا، غذای طیب، غذای حلال

مقدمه

مسمومیت غذایی یک مسئله مهمی است که بیماری و مرگ انسان را موجب می‌شود. سالانه ۲/۲ میلیون انسان‌ها در کشورهای در حال توسعه به جهت مصرف مواد غذایی آلوده جان خود را از دست می‌دهند (۱). در راستای جلوگیری از بیماری‌های غذایی، استانداردهای ایمنی غذایی به عنوان یک رهیافت علمی در نگهداری، حمل و آماده سازی غذا دنبال می‌شود. ایمنی مواد غذایی شامل اقداماتی با هدف فراهم آوردن مواد غذایی امن تا حد ممکن می‌باشد. سیاست‌ها و فعالیت‌های ایمنی مواد غذایی باید کل زنجیره غذایی، از تولید تا مصرف را تحت پوشش قرار دهد (۲). Codex Alimentarius در CAC RCP 1 ایمنی مواد غذایی را این‌چنین تعریف می‌نماید: هنگامی که مواد غذایی بر طبق مصرف مورد نظر تهیه و یا خورده می‌شود، آسیبی به مصرف کننده نخواهد رساند. ایمنی مواد غذایی با وقوع خطرات ایمنی مواد غذایی مربوط است. خطرات ایمنی مواد غذایی به سه دسته بیولوژیکی، شیمیایی و خطرات فیزیکی و آلرژی‌زایی تقسیم بندی می‌شود. به عبارتی با دقت در نوع تعریف کدکس به این مهم تاکید شده که ماده غذایی وقتی ایمن است که حاوی خطرات نبوده و برای مصرف انسانی مناسب است و شامل جنبه‌های سلامتی مثل سوء تغذیه نمی‌شود (۳). در همین راستا Codex در CAC RCP 1-1969 برای تولید غذای سالم مناسب برای مصرف، رهنمودهایی را می‌دهد. این رهنمودها تمام مراحل زنجیره غذایی از تولید اولیه تا مصرف را پوشش می‌دهد. در این بیانیه اصول کلی امنیت غذایی ذکر شده است (۴). بر همین اساس سازمان WHO و FAO در سال ۲۰۰۳ بیانیه کدکس را به عنوان راهنمایی در ایمنی غذا ارایه کردند (۲). در حالی که تصور بر این است که جوامع در فهم و تعریفشان از ایمنی غذایی اتفاق نظر دارند، لیکن برخی از یافته‌ها نشان می‌دهد که برداشت انسان‌ها از ایمنی غذایی بر حسب پیشینه‌های فرهنگیشان متفاوت می‌باشد. به عنوان مثال کشور مالزی نخستین کشوری است که بیانیه کدکس را در تعریف ایمنی غذایی ناکافی و قوانین حلال را در ایمنی غذایی خود وارد کرده است (۵). از نگاه اندیشمندان، عوامل متعددی از قبیل پیشینه تاریخی، فرهنگ، موقعیت اجتماعی و دین در نگرش مردم در ایمنی غذا اثر گذار می‌باشد (۶). دین به عنوان یک بعدی از فرهنگ در کل بر رفتار و گرایش انسان و نیز به طور خاص بر تصمیمات غذایی اثر گذار است (۷). معنویت، بخش مهمی از زندگی انسان است و تاثیر دین و معنویت در جامعه تا به ایمنی غذا تسری می‌یابد (۸). اثر گذاری دین بر تصمیمات غذایی انسان ناشی از آن است که بسیاری از ادیان چون اسلام، یهودیت، مسیحیت و هندوییسم و بودیزم در بردارنده تعالیمی در خصوص تولید و مصرف غذا می‌باشند (۹). از نگاه علوم مادی و اجتماعی، ایمنی غذایی با به‌کارگیری اصولی چون تمیز نگهداشتن، جدا نگهداشتن مواد غذایی خام از مواد غذایی پخته، پختن کامل مواد غذایی با درجه حرارت مناسب، استفاده

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

از آب و مواد غذایی سالم امکان پذیر می‌باشد (۲). این پارادیم، گرایش‌های دینی در مورد ایمنی غذا را به حاشیه سوق می‌دهد. با این وجود برای یک انسان مذهبی، غذایی که در آن استانداردهای مربوط به ایمنی معنوی در تولید و مصرف مهیا نشود سلامت انسان را مورد تهدید قرار داده، لذا از مصرف آن پرهیز می‌کند. دین اسلام دینی است که برنامه‌ها و آموزه‌های سعادت بخش و جامع برای همه ابعاد زندگی از جمله سلامت انسان دارد. یکی از مهم‌ترین آموزه‌های قرآن، آموزه توجه به تغذیه ایمن یا سالم است. چنانکه خداوند در سوره عبس آیه ۲۴ قرآن می‌فرماید: «هر انسان باید به دقت به غذای خود بنگرد». به هر حال مساله تحقیق آن است که ایمنی مواد غذایی در آموزه اسلامی از چه شاخص‌هایی برخوردار است؟ مبانی و نتایج پذیرش شاخص‌های ایمنی غذایی چیست؟ بررسی‌ها نشان می‌دهد در خصوص راهبرد های نگرشی و رفتاری ایمنی غذا در تولید و مصرف و نیز مبانی ویژگی‌های تغذیه سالم، مطالعه جامع و هدفمندی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی منتشر نشده است.

ترویج و انتشار ایمنی غذا با رویکرد اسلامی در جامعه مسلمانان مستلزم آگاهی از باورها و معتقدات اسلامی برگرفته شده از قرآن و روایات می‌باشد. با توجه به تاثیر آموزه‌های قرآن و حدیث بر فهم و برداشت مسلمانان در تعریف ایمنی غذا و نیز نظر به اهمیت تدوین پروتکل‌های ایمنی غذایی مبتنی بر فرهنگ‌ها و باورهای بومی اسلامی در تحقق سلامت عمومی، نویسندگان مقاله بر آن شدند تا با مطالعه در آیات و روایات اسلامی و نیز آرای متفکران اسلامی، راهبردهای ایمنی بخش در تغذیه را بر اساس متون اسلامی مورد شناسایی قرار دهند. آگاهی از راهبردهای معنوی در ایمنی غذا و نیز عمل به آن در ارتقای برنامه‌های آموزشی مربوط به حیطه سلامت موثر است چرا که آن تلاشی است در جهت کاهش خطرات مربوط به غذاهای ناسالم که افراد جامعه با آن مواجهه می‌شوند.

مواد و روش ها

در این مطالعه با استفاده از کلید واژه‌های غذای طیب، غذای حلال، غذای حرام، اسلام و سلامت، غذا و اسلام در بانک‌های اطلاعاتی ملی از قبیل Magiran, Hawzeh.net, Noormag, Jaame –al- Hadith, Jaame-alTafasir, Ahlebit Library و نیز معادل‌های انگلیسی کلید واژه‌ها از قبیل food safety, Islam and nutrition در پایگاه‌های بین‌المللی همچون Science direct, Proquest, Medline اطلاعات جمع آوری شد. در این راستا آیات و روایات غیر مرتبط به راهبردهای اسلامی در تغذیه ایمن از مطالعه خارج شدند. با مطالعه در مقالات و متون، آیات و روایات و نیز آرای مفسران قرآنی در ارتباط با تغذیه ایمن استخراج گردید. بعد از بررسی آیات و روایات و نیز دیدگاه متفکران اسلامی، ویژگی‌های تغذیه ایمن از تولید تا مصرف شناسایی شد و پیشایندها و نتایج ایمنی تغذیه با نگاه اسلامی، خلاصه و کد بندی گردید.

یافته ها

شاخص‌های تغذیه‌ی ایمن:

الف: نگرش معنوی به غذا: نگرش معنوی به غذا یکی از شاخص‌های ایمنی غذا در معنویت اسلامی است. انسان مومن باید به منشا رزق یعنی خداوند توجه داشته باشد. چنانکه خداوند در قرآن به تفاوت نگرش بین تغذیه کافران و مومنان اشاره کرده است. در مورد کافران در سوره محمد آیه ۱۲ می‌فرماید: «و الّذین کفروا یتمتعون و یاکلُون کَما تاکُل الانعام و النار مثوی لهم». از نگاه قرآن حیوانات علف می‌خورند بی آنکه بدانند از کجا آمده، حلال است یا حرام؟ غصبی است یا مباح؟ کافران نیز غذا می‌خورند بی آنکه به رجس و پلیدی و حلال و حرام بودن آن توجه داشته باشند. لذا فرجام مشابهی دارند (۱۰). لیکن مؤمنان به رازقیت خداوند توجه داشته و منشا تغذیه و رزق خود را از ناحیه خداوند می‌دانند، چنانکه ابراهیم خلیل الله (ع) بدین امر اشارت دارند: «وَ الّذی هوَ یطعمنی و یسقین». و همان خدایی که مرا غذا می‌دهد و سیراب می‌گرداند (۱۱). علاوه بر این مواهب طبیعت را آیه‌ی خداوند می‌داند. چنانکه خداوند در قرآن سوره نحل آیه ۱۶ برخورداری از تفکر آیه‌ای در مواجهه با طبیعت را از نشانه‌های صاحبان فکر و اندیشه می‌داند: «ینبت لکم به الزرع و الزیتون و النخیل و الاعناب و من کل الثمرات ان فی ذلک لایه لقوم یتفکرون». نعمات الهی نشانه خداوند هستند و بسان کلماتی نمادین به معنایی در ورای آن عبارت‌ها دلالت دارند در حقیقت با مطالعه در این مواهب طبیعت، استواری، هدفداری، به اندازه بودن، نیازمندی مطلق به خداوند را می‌یابد (۱۲).

ب. التزام به آداب تغذیه: بررسی متون اسلامی بیانگر آن است که یکی از شاخص‌های ایمنی تغذیه رعایت آداب تغذیه می‌باشد. یکی از این آداب، رعایت اعتدال در تغذیه است. خداوند در سوره اعراف ایه ۳۱ بر رعایت تعادل در مصرف تاکید می‌ورزد: «بخورید و بیاشامید و اسراف کاری نکنید که او اسراف کاران را دوست ندارد». لذا در روایات، خوردن بیش از حد، فرو بردن سریع غذا، زیاده روی در خوردن یک نوع غذا، خوردن لقمه حرام، ضایع کردن غذا، مصرف ناقص غذا و ... را از مصادیق اسراف در غذا شمرده شده است (۱۳). از آداب دیگر تغذیه پرداخت حقوق مالی فقر است. خداوند در سوره انعام آیه ۱۴۱ می‌فرماید: «از میوه آن چون ثمر دارد بخورید و حق بینوایان از آن را در روز بهره برداری از آن بدهید و زیاده روی نکنید». در راستای تحقق این امر در متون اسلامی بر دو روش انفاق واجب و مستحب تاکید شده است. خمس و زکات از انفاق‌های واجب و نیز صدقه، اطعام به فقیران از مصادیق انفاق مستحب در اسلام می‌باشد (۱۴). علاوه بر این برخورداری از نیت الهی در مصرف غذا در روایتی از معصومین برای ایمنی غذا ذکر شده است (۱۵). در راستای هدف تکاملی انسان در تغذیه در متون اسلامی بر گفتن بسم الله قبل از غذا و سپاسگزاری از خداوند در پس از غذا هم تاکید شده است (۱۶). استفاده از غذاهای متنوع و گروه‌های گوناگون غذایی از بایدهای اساسی دیگر در ایمنی تغذیه است. قرآن اصل تنوع را در آیه ۶۱ سوره بقره، آیات ۳۷-۳۲ سوره عبس و آیات ۲۹-۱۹ سوره مومنون مطرح می‌کند. در قرآن حدود ۴۹ مورد از مواد غذایی با منشأ گیاهی یا ترکیب مواد قندی یاد شده است و جمعاً حدود ۱۶ بار هم از فرآورده‌های حیوانی به عنوان مواد گوشتی مورد استفاده انسان نام برده است. ۱۰ بار از چهار پایان گیاه خواری که گوشت

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

آنها برای مصرف حلال شده، ۲ بار از گوشت ماهی، ۲ بار از گوشت گوساله، یک بار از شیر و یک بار هم از عسل (۱۷). همچنین خداوند در سوره یس آیه ۲۲ استفاده از غلات و نیز در سوره طور آیه ۲۲ ترجیح میوه بر گوشت را در ایمنی غذا تاکید کرده است.

ج. طیب بودن غذا: طیب بودن غذا یکی از راهکارهای دیگر در ایمنی تغذیه است. اصطلاح طیبات از کلمه طوبی می‌باشد که به معنای خوب، خوشمزه، شیرین، خالص و تمیز می‌باشد و به چیزهای مکروه آلوده نباشد (۱۸). غذای طیب به غذاهایی گفته می‌شود که موافق طبع سالم انسانی است. نقطه مقابل آن خبیث است که طبع آدمی از آن متنفر است (۱۹). طیب یعنی کالای مصرفی باید از اشیای نجس و یا متنجس، پاک باشد (۲۰). پس مقصود از غذای پاک، غذایی است که از مواد پاک و به دور از هرگونه آلودگی تهیه شده باشد به گونه‌ای که علاوه بر رفع گرسنگی، سلامتی انسان را تأمین کند. آن همچنین تعریف شده است به غذایی که از ماده حلال تهیه شده باشد، تمیز باشد و از هر گوه آلودگی دور باشد و منشا بیماری و یا هیج دردی برای مصرف کننده نباشد. همچنین دارای عناصر غذایی مقوی باشد و برای سلامت جسمی و معنوی سودمند باشد (۲۱). بررسی متون اسلامی بیانگر آن است که خداوند در قرآن در سوره بقره آیه ۱۶۸ و نیز در سوره مائده آیه ۴ بر طیب بودن غذا تاکید دارد. چنین هدفی در اسلام با روایات متعددی از قبیل شستن دست، پیش و پس از غذا و نیز شستشوی میوه‌ها قبل از خوردن در متون اسلامی دنبال شده است (۲۲). علاوه بر این، پرهیز از خوردن گوشت خام در روایات تاکید شده است (۲۳).

د. التزام به غذای حلال و پرهیز از غذای حرام: در آموزه قرآنی التزام به غذای حلال و دوری از غذای حرام یکی از راهکار تحقق غذای ایمن است. غذای حلال غذایی است که مصرف به آن اجازه داده شده است و استفاده از آن مجازات به دنبال ندارد (۲۴). حرام متضاد حلال است و آن غذایی است که ممنوع بوده و مصرف کننده آن گناهکار می‌باشد (۲۵). مصرف غذای حرام سبب مجازات مصرف کننده در جهان آخرت و گاهی در این دنیا می‌باشد (۲۶). خداوند در سوره نحل آیه ۱۱۴ می‌فرماید: «پس از آنچه خداوند روزی شما حلال کرده است، حلال و پاکیزه بخورید». همچنین در قرآن گوشت گوسفند، گاو، شتر (۲۷) ، ماهیان دریایی (۲۸) به عنوان نمونه‌هایی از غذای حلال اشاره شده است. از رفتارهای اساسی دیگر در ایمنی بخشی تغذیه، پرهیز از محرمات است. قسمتی از محرمات مربوط به نوع خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها می‌شود و قسمتی دیگر مربوط به نحوه به دست آوردن و نحوه خوردن آنهاست. از نگاه قرآنی خوراکی‌های حرام دو گونه‌اند: الف. آنچه حرمت ذاتی دارد مانند شراب در آیات ۹۰و۹۱ مائده، گوشت خوک، خون و مردار در آیات ۱۷۳-۳ سوره بقره، آیه ۱۴۵ انعام و آیه ۱۱۵ نحل. ب. آنچه حرمت عارضی دارد مانند غذاهایی که ناشی از ذبح شرعی نباشد (۲۹).

پیشایندهای ایمنی غذا:

الف. آموزه‌های دینی به عنوان منبع ایمنی تغذیه: تمسک جستن به یافته‌های دینی در کنار یافته‌های عقلی و تجربی از راهکارهای بنیادی در شکل‌گیری تغذیه سالم است. بر طبق آموزه‌های اسلامی واقعیت هستی و از جمله انسان از دو لایه شهادت و غیب تشکیل شده است. لایه شهادت لایه‌ای است که آدمی با تکیه بر روش‌ها و منابع متعارف شناختی از قبیل توانایی‌های حسی، عقلی و شهودی می‌تواند به شناخت آن دست یابد. لایه غیب واقعیتی از عالم هستی است که نفوذ معرفتی در آن از عهده آدمی بیرون است و فقط خداوند از آن علم داشته و آن را به برگزیدگان خاص خود عطا می‌کند (۳۰). بر این اساس فقط خداوند و یا پیامبر حق دارند رفتارها و اصول ایمنی بخش در تغذیه را تعیین کنند (۳۱).

ب. اصالت دادن به سلامت روح در ایمنی تغذیه: در آموزه اسلامی انسان مرکب از جسم و روح بوده و توجه به سلامت جسم و روح از اهمیت بالای برخوردار هست. اگرچه سلامت جسمی از جایگاه بالایی برخوردار است و انسان نسبت به حفظ آن مسئولیت دارد لیکن حفظ و ارتقای سلامت معنوی و روحانی از اولویت بالاتری برخوردار است (۳۲). چون اصالت و حقیقت انسان به روح او می‌باشد (۳۳). اگر حقیقت انسان همان روح باشد نتیجه کاربردی آن این است که در زندگی دنیوی، انسان دینی رفتارهای ایمنی بخش در تغذیه را بالاصاله به سلامت روح در همه مراتب و بالعرض به جسم معطوف می‌سازد.

ج. نتایج راهبردهای معنوی در ایمنی غذا: بررسی متون اسلامی نشان می‌دهد که ایمنی غذایی با نگرش و رفتار اسلامی کرامت انسان را به دنبال دارد. در اسلام انسان دارای کرامت است. چنانکه خداوند در سوره اسراء بر آن اشاره دارد: «وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِی آدَمَ وَ حَمَلْنَاهُمْ فِی الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُم مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً؛ ما بنی آدم را به خاطر کرامت بر سایر موجودات عالم، برتری دادیم». نظر به اینکه در تعالیم اسلامی، انسان مرکب از جسم و روح می‌باشد کرامت انسان هم هر دو بعد روحی و جسمی را در بر می‌گیرد. روح انسان به جهت منشا خلیفه الله بودن وی دارای کرامت است. کرامت جسم هم ناشی از منشا تکون روح و نیز بعد ابزاری آن برای تکامل روح می‌باشد (۳۴). در آموزه اسلامی کرامت انسان زایل شدنی است. حفظ کرامت روح و جسم به اراده و افعال اختیاری انسان بر می‌گردد. التزام به غذای طیب همواره کرامت جسمانی انسان را به دنبال دارد. چنانکه علی (ع) در مورد حفظ کرامت جسم با التزام به غذای ایمن اشاره دارد. «أَقْلِلْ طَعاما تُقْلِلْ سَقاما؛ خوراکی را کم کن تا بیماری را کم کنی» (۳۵).

علاوه بر این التزام به آموزه‌های دینی در ایمنی غذا از ابعاد متعددی کرامت روحانی را به دنبال دارد. چنین انسانی تغذیه او از سنخ عبادت خواهد بود (۳۶). خوردن طیبات و پاکیزه‌ها سبب شکر گذاری و عمل صالح، تقوا پیشگی و دوری از شیطان می گردد (۳۷). خوردن غذای حلال باعث آمرزش گناهان، افزایش روزی می گردد و نیز استجابت دعا را محقق می‌سازد (۳۸). عدم التزام به ابعاد معنوی در ایمنی تغذیه خود سبب بیماری معنوی می‌شود. چنانکه امام رضا (ع) در حدیثی می‌فرماید: «حرام بودن مردار برای آن است که باعث بد اخلاقی، عصبانیت، قساوت قلب و از بین رفتن مهر و عطوفت می‌شود» (۳۹). علاوه براین شقاوت ابدی انسان را فراهم می‌کند. همچنانکه خداوند در سوره نسا آیه ۱۰ می‌فرماید: «کسانی که اموال یتیمان را از روی ظلم و ستم می‌خورند، تنها آتش می‌خورند و به زودی به آتش سوزانی می‌سوزند».

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

بحث و نتیجه گیری

لیکن مطالعات نشان می‌دهد که عوامل متعددی از جمله دین بر دریافت انسان‌ها در ایمنی غذا اثر گذار است. اسلام از ادیان بزرگی است که آموزه‌های آن بر همه ابعاد زندگی مسلمانان به ویژه در نگرش و سبک زندگی غذایی آنان در تحقق غذای ایمن تاثیر شگرفی دارد. در این مطالعه در جهت شناسایی مفهوم ایمنی غذا متون اسلامی به ویژه آیات و روایات اسلامی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که باورمندی و نگرش به غذا به عنوان آیه‌ای از خداوند، اعتقاد به رازقیت الهی، برخورداری از نیت الهی در مصرف، ادای حقوق نیازمندان به هنگام مصرف، تمیز نگهداشتن غذا، استفاده از غذاهای متنوع، اعتدال در مصرف و نیز التزام به حلال و پرهیز از حرام از مهم‌ترین راهبردهای نگرش و رفتاری ایمنی بخش غذایی با نگاه اسلامی می‌باشد. دستیابی به ایمنی غذا در آموزه اسلامی مبتنی بر پیشایندهایی از قبیل پذیرش آموزه‌های دینی به عنوان منبع الهام ایمنی تغذیه و نیز اصالت دادن به سلامت روح در ایمنی تغذیه می‌باشد. علاوه بر این از مهم‌ترین نتایج راهبردهای نگرشی و رفتاری ایمنی غذایی کرامت جسمی و روحی شمرده می‌شود. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که اگرچه ایمنی غذا در آموزه اسلامی در مواردی همچون تمیزی غذا، شستشوی میوه‌ها و پختن غذا با رهیافت‌ها و پروتکل‌های علمی در ایمنی غذا مشابهت‌هایی دارد (۲)، لیکن از جهت در نظر گرفتن ابعاد معنوی در ایمنی غذا با رویکرد علمی تفاوت دارد. این نگاه از ایمنی غذا ریشه در مفهوم سلامت در آموزه‌های اسلامی دارد. از نگاه اسلام سلامت دارای ابعاد جسمی، روانی، معنوی و اجتماعی است (۴۰). در تحقق سلامت انسان همه این ابعاد بر یکدیگر اثر گذار هستند. اگرچه راهبردهای تجربی و علمی محض در ایمنی غذا در تحقق سلامت مهم است، لیکن آن ناکافی می‌باشد. چرا که رهیافت مادی و تجربی محض در ایمنی غذا، سلامت معنوی انسان را در نظر نمی‌گیرد. مهم‌ترین بعد سلامت در آموزه اسلامی بعد معنوی است لذا باید در ایمنی غذا رویکردهای ایمنی غذا هم مورد توجه قرار گیرد تا جامع‌نگری در سلامت حاصل شود. بر این اساس در آموزه‌های اسلامی ایمنی غذا از یک طرف با به کارگیری راهکارهای علمی و تجربی، جلوگیری از خطرات ناشی از عوامل میکروبی، شیمیایی و از طرف دیگر با التزام به راهبردهای نگرشی و رفتارهای معنوی، جلوگیری از بیماری‌های معنوی و روحی دنبال می‌شود تا جامع نگری در سلامت فراهم شود. ملاحظه ابعاد معنوی ایمنی غذایی با نگرش اسلامی توسط سیاست‌گذاران و حرفه‌مندان حوزه سلامت عمومی می‌تواند در تحقق سلامت در ابعاد متعدد جسمی، معنوی، روانی و اجتماعی جامعه اسلامی موثر باشد.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

References

1. WHO/FAO. Major issues and challenges in food safety. In FAO/WHO regional meeting on food safety for the Near East. Jordan: WHO/FAO. 2005, Available: www.fao.org/es/ESN/food/meetings_neareast_en.stm, accessed in September 18-2015.
2. http://www.who.int/topics/food_safety/en.
3. http://www.icsiran.com.
4. CAC. CAC/RCP 1-1969 General Principles of Food Hygiene, s.l.: Codex Alimentarius Comission; 2003.
5. Riaz M N, Chaundry M M. alal Food Production. Boca Raton, London, New York, Washington, D. C: CRC Press LL; 2004.
6. Iraki L, Bogdan A, Hakkou F, Amrani N, Abkari A, Touitou Y. Ramadan diet restrictions modify the circadian time structure in humans: a study of plasma gastrin, insulin, glucose and calcium and on gastric PH. JClin Endocrinol Metab. 1997; 82(4): 1261-73.
7. Mullen K, Williams R, Hunt k. Irish descent, religion and food consumption in the west Scotland. Appetite. 2000; 34(1): 47–54.
8. Farb P, Armelagos G. Consuming passions: The anthropology of eating. Boston, MA. USA: Houghton Mifflin; 1980.
9. Sack D. Whitebread Protestants, Food and Religion in American Culture. New York: Palgrave; 2001.
10. Tabatabaie M H. Almizan fi Tafsir Quran (translator: Mousavi Hamadani M B). Qom: Entesharat Eslami Institute; 1984. V18, P 350 [In Persian].
11. The Holy Quran, translation & commentary by Makarem shirazi N. Qom: qalam press; 2010. Surah Shuara: verse16 [In Persian].
12. Tabatabaie M H. Almizan fi Tafsir Quran (translator: Mousavi Hamadani M B). Qom: Entesharat Eslami Institute; 1984. V4, P 136 [In Persian].
13. Majlesi M B. Bahar Al-Anvar. Berout: Alvafa; 1982. vol: 9, 45, 66,74. [Arabic].
14. Sharifi E A. Akhlage Qurani. Qom: Hejrat; 2011. P. 213- 217. [In Persian].
15. Horre Ameli M H. Vasyeloshieh. Qom: Al-albeit Publications; 1983 [Arabic].
16. Javadi Amoli A. Mafatih Alhayat. Qom: Asra Publication; 2014 [In Persian].
17. Quran and medicine. Collected By Abasnejad M. Mashhad: Quranic Studies foundation of Haoze & University Publication; 2006 [In Persian].
18. Ibn Manzur, mohammad ibn makram. Lisan al-Arab. Beirout: dar Al- sader; v 4 [Arabic].
19. Makarem Shirazi N. Tafsir nemooneh. Tehran: Dar-al-kotobe islamiah; 2000; V14 [In Persian].
20. Tabatabaie M H. Philosophy of Economic and Islam. Qom: Haozeh Elmiye Press; 1982.V1, P201 [In Persian].
21. Al-Khatib al-Sharbini, Shams al-Din Muhammad ibn al Muhammad. Mughni al-Muhtaj ila Marifat Ma‘ani Alfaz Al-Minhaj. Beirout: Dar al-Fikr [Arabic].
22. Mohammadi Reyshahri M. Encyclopedia of Medical Narratives. Translated by: Saberi H. Qom: Darolhadis; 2006. v2, p 159-162 [In Persian].
23. Majlesi M B. Helyat Al-Muttaghin. Qom: Hejrat; 1995 [Arabic].
24. Jayyib S A. al-Qamus al-Fiqhi Lughatan wa Istilahan. Beirout: Dar al-Fikr; 1998.
25. Ibn Hazm Ali Ibn Ahmad. Al-Ahkam fi Usul al-Ahkam. Beirout: Dar al-Afaq al-Jadidah; 1983. v 3 [Arabic].
26. Al-Zuhayli Mohammad. Usoul al-Feqhe al-islam. Dimeshegh: jameah Al- Dimeshegh; 2007 [Arabic].
27. Ragheb Esfahani H. Mofradat fi ghareab Al Quran. Dimeshegh- Beirout: Dar al-elm press; 1992.
28. The Holy Quran, Surah Maideah, verse96.
29. The Holy Quran, Surah Al-Anam, verse 118, 121.
30. Tabatabaie M H. Almizan fi Tafsir Quran (translator: Mousavi Hamadani M B). Qom: Entesharat Eslami Institute; 1984. V 5 [In Persian].
31. Hussaini M M. Islamic dietary concepts and practices. Bedford Park, IL: Islamic Food and Nutrition Council of America1993.
32. Sadat Hoseini AS, Alhani F, Khosropanah AH, Behjatpour AK. A concept analysis of nursing based on Islamic sources: Seeking remedy. Int J Nurs Knowledge. 2013; 24(3): 142-9.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

33. Tabatabaie M H. Almizan fi Tafsir Quran (translator: Mousavi Hamadani M B). Qom: Entesharat Eslami Institute; 1984. V 15, 17 [In Persian].
34. Javadi Amoli A. Dignity in the Quran. Tehran: Raja Center Press; 1988. p.18, 337 [In Persian].
35. Tamimi Amedi A. Commentary of gorare –al- hekam and doraro- al-kalem. Tehran: Teharean University; 1999 [In Persian].
36. Karim F. Imam Ghazzali's Ihya' Ulum al-Din [The revival of religious learnings]. [English translation of Ihyā, ulūm al-dīn] New Delhi: Islamic Book Services (Book 2 (Norms of Daily Life) and Book 4 (The Ways to Salvation) 1991.
37. The Holy Quran, Surah Baghare, verse72, Surah Moaminun, verse 51.
38. Majlesi M B. Bahar Al-Anvar. Beirout: Alvafa; 1984. V 71, 96. [Arabic].
39. Hoseini J, Hoseini M. Impacts of spiritual health and hygienic of the forbidden meat In Islamic view. Proceedings of national symposium about halal meat & Clean Living; 2008; Birjand, Iran. Birjand: 2008: p. 76 [In Persian].
40. Shojaei M S. Theories in healthy human With a View to Islamic Sources. Qom: Institute for Education and Research of Imam Khomeni Press; 2010 [In Persian].

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]

Islam and Health Journal
Babol University of Medical Sciences

Babol Univ. of Med. Sciences
Islam and Health Journal/ 2015; 2(1): 51-57

Spiritual Dimensions of Food Safety Based on Islamic Sources

Received: 10 Jun 2016 Accepted: 14 Sep 2016

Marzband R (PhD)[1*]
Moallemi M (PhD)[1]
Darabinia M (PhD)[1]

1. Department of Islamic thought, Medical Faculty, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

[*]**Corresponding Author:**
Marzband R, Department of Islamic thought, Medical Faculty, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

Tel: **+98 11 33543615**
Fax: **+98 11 33543615**
Email:
Marzband.rahmatollah@gmail.com

Abstract

Introduction: There is no single perception of the term food safety among people. One of the significant and influential factors in the conception of food safety meaning is religious teachings. The purpose of this study was to identify the concept of food safety in Islamic sources.

Methods: This review study is based on analytical and conceptual documents. In this regard, we attended to original references, as well as searching national and international databases to collect data and then clarified them according to the objectives and the research questions. Then, the collected materials were analyzed.

Findings: Results show that the perception towards food as a sign of God, and belief in God's provisions, and consuming foods with divine intentions, along with fulfillment of the needy rights while consumption, and purification of food, also using miscellaneous food, and adherence to legal (Halal) and abstaining from illegal food are among the most important attitudinal and behavioral strategies in safeguarding food according to Islamic considerations.

Conclusion: In addition, attaining food safety in Islamic teachings is based on some prerequisites such as acceptance of religious teachings for a source of nourishment safety and also giving priority to soul health regarding this issue. Therefore, one of the most important results of attitudinal and behavioral strategies in safeguarding food is the dignity of body and soul.

Keywords: **Halal food, Islamic texts, food safety, purified food, tayyabet**

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-15]